

Sumqayıt hadisələri 1988

Dövri mətbuat 2007-ci il

Mündəricat

- ❖ Kəbutər. Sən kimsən, Əhmədov? Bizim fəxrimiz, yoxsa... Sumqayıt hadisələri əsrin sonlarına qədər soyqırımını kimi tanınacaq **S. 2**
- ❖ Əbülfəz Babayev. Sumqayıt hadisələrini əslində ermənilər törətmişdi **S. 9**
- ❖ Tofiq Məmməd. Nə üçün Sumqayıt? **S. 12**
- ❖ Sumqayıtda törədilən hadisələrdən 19 il keçir **S. 13**
- ❖ Nemət İbayev. 19 il əvvəl Sumqayıtda nə baş vermişdir? **S. 14**

Rus dilində

- ❖ Сахиль Искандеров. Сумгайыт, Ходжалы, Москва **S. 15**

Sən kimsən, Əhmədov? Bizim fəxrimiz, yoxsa....

Sumqayıt hadisələri əsrin sonlarına qədər soyqırımı kimi tanınacaq

Bu gəncin siması çoxlarının yaddaşından silinib. Hətta doğma anasının da. Oturduğu divanın üstündən qalxmağa çətinlik çəkən, ayaqlarından daş asılmış Telli xala özündən iraq qoymadığı çəliyə möhtacdı. Nə bir maraqlanan var, nə də halına yaranan. Öz dərdi oğlunun dərdini yadından çıxarıb. Bəlkə də elə deyil. Amma evinin künc-bucağından axtarıb sonunda saralıb solmuş bir şəkildən başqa yadigarı qalmayan oğul balasından heç nə danışa bilmir. Deyəsən, o şəklin saxlandığı boğçaanın düyünü də tək-tək hallarda açılır. Yoxsa evin böyük qızı qəzet üçün şəkil axtaranda anasını köməyə çağırmazdı: “Mama, gör, əmi bunların hansıdı?” Hə, Telli xala, torpağın üzünü soyuqdu. Qoynuna aldığı tez unutturur. Lakin elə adam var ki, onu yadda saxlamaq vacibdir. Və onu tək-cə doğmaları yox, bütün ellik yaddaşına yazmalıdı. Gözdən uzaq olub könləndən iraq düşən Əhməd Əhmədovun taleyinə vurulmuş düyün isə mütləq açılmalıdı. Bu düyünün açılması isə ilk növbədə xalqımıza lazımdı. Ona görə ki, əsrin sonlarına yaxın Əhmədovun güllələnməsi üçün əsas olan Sumqayıt hadisələrini ermənilər soyqırımı kimi dünyaya təqdim edəcəklər və qəbuluna nail olacaqlar. Eynilə Türkiyədə törədilmiş “soyqırımı” kimi.

Əhmədov Sumqayıtda anadan olub. Orada böyüyüb və hərbi xidmətə gedib. Telli xala bir xeyli yer adları sadalayandan sonra nəhayət ki, Murmanskın üstündə dayandı. Hərbi xidmətini orada çəkib. Hərbi biletdən boylanın şümal oğlanın gözləri sevinclə doludu. Hərbi xidmətdən sonra Bakı yolunda yerləşən Sumqayıt xovlu iplik kombinatında çalışıb. 1988-ci ilin fevral ayında həbs olunub və güllələnib. Bu qısa ömrün hekayəti və qəmli nağılı. Amma bu nağılda hansı sirtin gizləndiyinin fərqi kimsə varmayıb...

Sumqayıt hadisələrinin açılmayan düyünü

Sumqayıt hadisələri 28-29 fevral və martın 1-i günorta saat birə, şəhərə rus qoşunları girənə qədər davam edib. Şəhər sakinləri ilə rus qoşunları arasında yaranmış qarşıdurmada beş nəfər dinc sakin öldürülüb. Biri avtomat gülləsinə tuş gəlib. Beş nəfər isə BTR-in tırtılları altında qalıb. Əhmədov da həmin vaxt, şəhər meydanında zirehli maşınların qarşısını kəsən kütlənin içində olub və qoşunların şəhərə girməsinə etiraz edənlərlə birlikdə olub. İstintaqa təqdim edilmiş şəkillər fevralın son iki günü çəkilib. Və orada Əhmədovun iştirakı sübuta yetirilməyib.

İstintaq zamanı Əhmədovdan sadəcə olaraq təşkilatçı obrazı yaradıblar. Guya martın birinci günü saat 17-dən 19-dək Əhmədov əlində meqafon dəstəyə başçılıq edib və həmin dəstə 7 erməni öldürüb. Materiallarda göstərilən saatlarda artıq rus qoşunları şəhərə girmişdi. Burada məntiqsizlik özünü ilk baxışdan göstərir.

Sumqayıt şəhər Xalq Deputatları Sovetinin qərarı ilə yaradılmış Deputat İstintaq Qrupunun sədr müavini R.Süleymanoğlu:

-Zirehli texnikanın şəhərə daxil olduğu bir vaxtda kiçik bir ərazidə hansı ki, şəhər polis

idarəsinin bir şöbəsi də həmin ərazidə yerləşir, iki saat müddətində 7 adamı qətlə yetirmək, bəyəm, o qədər asan məsələdi? Əhmədovu həmin 7 nəfərin ölümündə təşkilatçı kimi mühakimə elədilər. İttihamda Arakelyan adlı bir erməninin öldürüldüyü göstərilirdi. Guya onun evindən götürülmüş kostyumdakı qan ləkələri Arakelyanın qanı olub. Zərərçəkmiş tərəf hadisə baş verən vaxt qatilin əynində olan kostyumla Əhmədovun paltarının rənginin fərqli olduğunu deyir. Nədənsə maddi sübut kimi Əhmədovun mənzilindən götürüldüyü qeyd olunmuş və hətta protokolda da ölçülərinin xeyli böyük olduğu göstərilən kostyum, ümumiyyətlə, maddi sübut kimi işə əlavə edilmiş paltarlar yandırılır.

Hadisələrdən dərhal sonra martın birinci günü 2000-dək şəhər sakini həbs edilir. Şəhər sakinləri polis bölmələrinin qarşısında çadırların qurulduğunu deyirdilər. O vaxt milis adlanan hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşları istintaqa cəlb edilən şəhər sakinlərinin saxlandığı çadırların qabağında növbə çəkirdilər. Şəhərdə əsil tuthatut, soyhasoy başlamışdı. Hamı bələdan uzaq olmaq üçün varını-yoxunu hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşları ilə bölüşürdü. Bir neçə gündən sonra 94 nəfər gənc qatil kimi saxlanılır. Haqqında cinayət işi başlamış 422 nəfərin günahsızlığı sübut olunur və cəmi bir neçə nəfər haqqında inzibati cəza tədbiri görülür. 94 nəfərin işi isə SSRİ prokurorluğunun xüsusi istintaq qrupuna həvalə edilir. O qrupa SSRİ prokurorluğunun xüsusi işlər üzrə müstəntiqi Qalkin rəhbərlik edirdi. Özümüzünkülər də həmin istintaq işində çox “fəal” iştirak ediblər. Və bizim müstəntiqlərin “məharətləri” sayəsində o 94 nəfər bir-birinin üzünə dayanıb, bir-birini müxtəlif ölümlərdə təqsirləndirib. O adamların canında istintaqın xofu uzun müddət yaşadı. Biz deputat istintaq komissiyasında fəaliyyət göstərərək tez-tez onlarla danışırıq. Heç kim bir kəlmə danışmaq istəmirdi. O adamların arasında bir neçə gəncin inadını qıra bilmirlər. Onlardan biri də Əhmədov olur. Ziyalı bir ailədən olan Taleh İsmayılovu siyasi dustaq kimi 15 il kəsib, cəzasını çəkmək üçün Gürcüstana göndərdilər. Amma ona burda o qədər əzab vermişdilər ki, istintaq başa çatana qədər sağlamlığını itirmişdi. Gürcüstana gedəndə sağalacağına güman az ıdı. Az sonra onun cənazəsi geri qayıtdı.

Bakirə zorlanmış

Istintaq materialları ilə tanışlıq yalnız bir nəticəyə gətirib çıxarır. Sumqayıtda baş vermiş hadisələri nəyin bahasına olur-olsun Azərbaycan xalqının boynuna qoymaq, ermənilər, azərbaycanlıların vəhşi obrazını yaratmaq məqsədilə böhtan dolu məktublar və ərizələrlə istintaq qrupuna müraciət edirdilər. Təsəvvür edin ki, bir erməni qızı şikayət ərizəsində hadisələr zamanı ona on beş nəfərə yaxın gəncin “Raf” markalı avtomobildə təcavüz etdiklərini göstərir. Lakin istintaq qrupunun tibbi ekspertizası qızın bakirə olduğu haqqında rəy verir.

Qalkin “İzvestiya” qəzetində verdiyi müsahibələrinin birində Sumqayıt şəhər sakini Qriqoryanın ərizəsi haqqında danışır. Guya onun arvadını və üç uşağını hadisələr zamanı dəhşətli işgəncələrlə qətlə yetiriblər. Qriqoryan ifadə vermək üçün dəvət edilir. Məlum olur ki, onun ailəsi sağ-salamatdı və ailəsinin hadisələrdən salamat çıxması üçün azərbaycanlılara bəreclu olduğunu da gizlətmir. 1988-ci ilin noyabrın 18-də Əhmədova güllələnmə verilib. Onun hökmü 17 ay icrasız qaldı. SSRİ Ali Məhkəməsinin Kollegiyasının sədri Ramazinin imzası ilə məktub gəlib və 1990-cı ilin aprelin 6-da hökm yerinə yetirilib. Ölüm haqqında şəhadətnamə isə Sumqayıt şəhər İcra Hakimiyyətinin VVAQ şöbəsinə göndərilib. Biz ölüm hökmü oxunandan iki gün sonra məsələni qaldırdıq ki, Sumqayıt hadisələrinə siyasi qiymət verilməsi üçün cinayət işi təkmil istintaqa qaytarılsın. İsa Qəmbərə,

Mirmahmud Mirəlioğluna, Sumqayıtdan seçilən deputatlara dəfələrlə müraciət etdim ki, biz cinayət işinin təknil istintaqa qaytarılmasına nail olmalıyıq.

1988-ci il mart ayının 16-da Azərbaycan Kommunist Partiyası mərkəzi komitəsinin bürosu Kamran Bağirovun rəhbərliyi ilə hadisələrə qiymət verdi. Hadisələr Sumqayıt şəhər rəhbərliyinin nəşliyi və səbatsızlığı ucbatından baş verib. Şəhər rəhbərliyi cəzalandırıldı, bəziləri işdən çıxarıldı, bəzilərində töhmət verildi. Əhmədovun güllələnməsi isə bu qərarı təsdiq etmiş oldu. "Vesti" proqramında "Sumqayıt genosidi"nin qeyd edilməsi bütün dünyaya yayıldı. Film çəkildi, şəkillər braşürlər şəklində yayıldı. Və maraqlıdır ki, erməni operatorların çəkdiyi kadrlar filmə əlavə olundu. Hələ də maraqlıdır ki, hətta hüquq-mühafizə orqanlarının xəbəri olmadan başlanan hadisələrdən necə olur ki, xüsusi kadrlar çəkilir? Daha bir fakt Rusiya DTK-sının çəkdiyi materiallardı. Əhmədlə bərabər Moskvaya daha iki nəfər aparılmışdı. Yavər Cəfərov və İsmayil İsmayılovun işi təknil istintaqa qaytarıldı. Və hərəsinə iki il iş verildi.

Qızlarımın saçı bir gecədə ağardı

Telli xala ömrü boyu süpürgəçi işləyib. Sovetin qanına zəhər hopmuş Sumqayıtda ona və balalarına ayırdığı üç otaqlı mənzilə sığınıb Allahına dua-səna edib. Oğlu Əhməd böyüyüb əsgər gedənə, gəlib işə düzələnə və həbs edilib güllələnə qədər. Sonra isə hamını yadından çıxarıb. Olanları da, sevdiklərini və itirdiklərini də. İndi yaddaşında qırıq-qırıq xatirələr qalıb:

-Hey eşidirdim ki, adamları tuturlar. Dedim, a bala, qaç canını qurtar. Dedi ay ana, niyə qaçmalıyam? İşdən gəlib hamama girdi. Həmin vaxtı gəldilər. Uşağı sonuncu dəfə doyunca çimməyə də qoymadılar. Sonra eşitdik ki, məhkəmə Moskvada olacaq. Mən yoldaşım və oğlum getdik ora. Azərbaycandan heç kim yox idi. Dillərini başa düşmürdüm. Hər gün məhkəmə başlayanda ermənilər üstümüzə cumurdular. Əgər ruslar olmasaydı, inanın bizi tikə-tikə doğrayardılar. Məhkəmə binasının qabağına dəstə ilə yığılıb "Əhmədova ölüm" deyib qışqırırdılar. Televiziyalar çəkirdi. Bizimlə heç kim maraqlanmırdı. Bütün qızillərini satıb pula çevirmişdim. Evimizdə qiymətli nə varda hamısını satmışdım. Dedim, bəlkə pul verib qurtara bildik. Balamı ölümün çəngindən qurtara bilmədik. Məhkəmə qurtarandan sonra evə gəldik. Ali Məhkəməyə müraciət etdik ki, ölüm hökmünü dəyişdirsinlər. İnanmırdım, onu öldürsünlər. Axı, mənim balam günahsız idi. Azərbaycana qayıtdıq. Bizə ikinci məhkəmə ilə bağlı bildiriş gəlməli idi. Özləri belə demişdi. Həmin günü qardaşım oğluna nişan aparmışdıq. Axşam tərəfi qayıdıb evə gəldim. Gördüm ki, qızlar hamısı başları bağlı, üz gözləri şiş. Soruşdum ki, a bala, sizə nə olub? Deyirlər xəstələnmişik. Mən də fikirləşdim ki, bu nə təhər xəstələnəkdik? Səhər tezdən bütün şəhər bizə axışdı. Heç demə, dünən balamın qara kağızı gəlibmiş...

Bütün analar kimi, həlbət, Telli xala da oğlunun xatirəsinin əbədləşməsini istəyər. Axı, biz hələ də Sumqayıt hadisələrinin qurama olduğunu, onu bizim yox, düşmənlərimizin təşkil etdiyini israr edirik. Deməli, Əhmədov günahsız qurbandı. Milli münaqişənin qurbanı. Lakin bunu sübut etmək üçün heç bir hərəkət göstərmirik. Üstəlik, günahkar olduğumuzu soydaşımızın ölümü ilə təsdiq edirik. Əhmədov Sumqayıt hadisələrinin təşkilatçısı kimi güllələndi. Və biz bu faktın qarşısında yalnız susuruqsa, deməli, Sumqayıt vəhşiliyini törətdiyimizi etiraf edirik. Onda ...

* * *

O quru dəniz qoşunlarının sırası əsgəri idi. Hərbi biletdə bu siravinin yiyələndiyi hərbi biliklər və qabiliyyətlər yer alıb. Ordusunda şəərəflə xidmət etdiyi dövlətin qızıl gülləsinə tuş olub.

Sovet adlı dövlətin dağıdılmasını əngəlləmək, Qafqazda qüdrətli türkdilli dövlətin yaranmasının, güclənməsinin qarşısını almaq üçün məqsədli şəkildə başlanan milli münaqişəni qızıqdırmaq lazım idi. Və bu planı SSRİ-nin DTK-sı uğurla həyata keçirdi. Sumqayıt hadisələri törədildi. Yaşananların günahını kiminsə boynuna qoymaq və azərbaycanlıların beynəlxalq ictimaiyyətdə mənfi imicini yaratmaqdan ötrü kimisə təşkilatçı kimi qələmə verib cəzalandırmaq tələb olunurdu. Həbs olunanlar arasından Əhməd Əhmədov seçildi. O həm çilgünlük, həm də mərdliyi ilə diqqəti cəlb etmişdi. 1988-ci ildə Bakıdan Moskvaya aparılan məhkumlarla heç kim maraqlanmırdı.

Moskvanın Ali Məhkəməsinin qapısında əsir-yesir qalmış valideynlərin övladlarının onları gözləyən güllədən xilas edilməsi beynəlxalq aləmdə Azərbaycanın imicinin xilasını demək idi...Bəlkə bir əsr, bəlkə də daha az bir vaxt keçəcək və bu gün Türkiyənin qarşısını kəsən “soyqırımını” baryerindən biri də Azərbaycanın önündə dikələcək.

...Bu günlərdə aldığımız xəbər, başqalarını bilmirəm, mənə çox sarsıdıb. Dünyanın ən böyük güc mərkəzi olan Amerikada ermənilər yaşaması üçün yeni bir şəhərin inşasına başlayıblar. O şəhərin tikintisi üçün dünyanın hər yerindən erməni milyonçuları vəsait köçürəcəklər, daha nə bilim nələr edəcəklər. O şəhərə kasıb erməni balaları gələcəklər, təhsil alıb siyasət, hüquq, iqtisadiyyat öyrənəcəklər. Əsil nağıllarda yaşanan cənnət. Amma bu cənnət bir, iki, beş, on nəfər üçün yox, bütöv bir millət üçün nəzərdə tutulur. Hamı millət naminə çalışır. Dilənçi də, fahişə də, milyonçu da .

Ötən yay redaksiyamıza təşrif buyuran soydaşımız Amerikanın ən iri şəhərlərindən birində yaşayır. Adlı-sanlı alimdi və məxsusi olaraq Amerika hökumətinin dəvəti ilə onun elm mərkəzlərindən birində çalışır. Təbii ki, vətəndaşlığı, ailəsi-filanı da öz yerində. Xeyli söhbətləşdik və nəticədə məlum oldu ki, beynindən Amerikanın elm nailiyyətləri üçün istifadə olunan bu azərbaycanlının əsil fikri millətini təbliğ etmək yox, para qazanmaqdı. Azərbaycana uçan avialaynerlərin biletlərinin sifarişinin bir yəhudi qadının əlində cəmlənməsi soydaşımızın biznesmen damarına toxunurdu.

“Niyə bizim ölkəyə biletləri başqası satır, özümüz ola-ola”.

Türkiyə həmin bu genosid məsələsinə görə Avropa Birliyinə düşə bilmədi. Azərbaycanda Xocalı soyqırımına ucaldılan abidə “Sumqayıt soyqırımını” abidəsinin yanında gülməli görünür. Sumqayıt hadisələri ilə bağlı bir neçə sənədli film çəkilib, iki kitab yazılıb, hər il onlarla məqalə çap olunur. Qarabağ hadisələri ilə bağlı 400-dən yuxarı sayt fəaliyyət göstərir. Deməli, hələ ki erməni qalibdi. Qalibiyyət bayrağını nə vaxt onun əlindən ala biləcəyik, bu da məlum deyil. Və o bayraq nə Şuşa, nə Laçın, hətta İrəvan qayıtsa belə, hələ ki, bizim olmaq demək deyil...

Sumqayıt şəhər Xalq Deputatları Sovetinin qərarı ilə yaranmış Deputat İstintaq Qrupunun sədr müavini Ramiq Süleymanoğlu:

- Hadisələr zamanı Əhmədov olduğu ərazidə baş verən çaxnaşmada 7 nəfər öldürülmüşdü və törədilən qətlərin təşkilatçısı kimi onu güllələdilər. İstintaqda 70-dən çox şahid ifadəsi alınsa da, qətlin icraçıları tapılmadı. Bu əsas verirdi ki, işi yenidən istintaqa qaytarsınlar. İcraçılar tapılmadan

təşkilatçının güllələnməsi heç bir məntiqə sığmır. İstintaq materiallarında göstərilir ki, guya hadisələrin baş verdiyi üç gün ərzində Sumqayıt doğum evlərində yatan erməni qadınlarının qarnını yarıb uşaqları çıxarıblar. Öldürülmüş uşaqların başlarını kəsib küçədə futbol oynayıblar. Qızları zorlayıblar və bu kimi əsil erməni dəsti-xətti ilə seçilən qətlər. Hətta rus qoşunları şəhərə girərkən öldürülmüş beş nəfər azərbaycanlı da ermənilərin siyahısında yer almışdı. Guya onlar da ermənilər olub. Lakin istintaq zamanı sübut olunub ki, hadisələr zamanı Sumqayıtda bir uşaq da öldürülməyib. Bununla belə həmin istintaq materialları, ermənilərin ərizələri və məktubları indi “Sumqayıt genosidi” ilə bağlı məlumatlarda öz əksini tapır. İstintaq zamanı hamısının uydurma, şişirdilmiş olduğu aydınlaşsa da, həqiqət kimi təqdim olunur.

“Azadlıq” qəzeti və ...dəlixana

Hələ Nəcəf Nəcəfov baş redaktor olarkən “Azadlıq” qəzetinin qapısını döyüb Sumqayıt hadisələri ilə bağlı materialları təqdim etdim. Çap etmədilər. Çünki Xalq Cəbhəsinin rəhbərliyində təmsil olunanlarla bağlı çox ilgincliklər də var idi. İldönümlərinin birində isə bütün arxivləri yığıb AzTV-yə apardım. Sumqayıt hadisələri ilə bağlı müxtəlif verilişlər olmuşdu, amma bu verilişlər hadisələrin ildönümünə bir neçə gün qalmış hazırlandığından mövzunu tam əhatə edə bilmirdi. Ona görə də, mən ildönümünə bir ay qalmış bütün arxivləri götürüb telestudiyaya üz tutdum. Ondən bir gün əvvəl isə ümumiyyətlə, razılıq almaq üçün telestudiyaya gəlmişdim. Şəhidlər Xiyabanının yanında məni şübhəli şəxs qismində saxladılar və Səbail rayon polis bölməsinə apardılar. Çamadanıma dəyməsələr də, izahat-filan yazıb çıxdım. Ertəsi gün növbətçi otağından televiziya rəhbərliyinə zəng vurub məlumat verdim ki, bütün arxivlə gəlmişəm. Bir adamla görüşək, əvvəlki illərdən fərqli bu dəfə sahmanlı bir veriliş hazırlayaq. İttiham olanların valideynlərini danışdırıb videokameraya köçürmüşdüm. Sumqayıt hadisələri zamanı həbs olunanların cinayət materiallarını toplamışdım. Bu hadisələr zamanı rus mətbuatında yazılan yazılar, “Novoe vremya”, “İzvestiya”, “Pravda” qəzetlərində çap olunan məqalələr, xarici radiostansiyalarda verilən verilişlərin lent yazıları və sairlər hamısı toplanmışdı. Çamadan o qədər böyük idi ki, mən onu taksinin yük yerinə qoyub gətirmişdim. Teleşirkətin yaxınlığında 9-cu ərazi polis bölməsi var, gətirdilər ora və mənə izahat yazdırdılar. Üzü axşama doğru idi. Məni Bayıldakı dəlixanaya apardılar...

Ramiq bu barədə danışmağa xəcalət çəkir. Biz bu hadisəni onun dilindən zorla qoparıyıq. İndi başa düşürəm ki, Əhmədovun şəkillərini niyə tapa bilmirik, onun haqqında isə material yox dərəcəsidə.

Ölüm onun alınına yazılmışdı

Əhməd çox vətənpərvər oğlan idi. 24 illik ömrünü elə yaşadı ki, bütün Sumqayıt onun başına and içirdi. O güllələnməsəydi də, əminəm ki, Qarabağ döyüşlərində şəhid olacaqdı. Əhməd bütün məhkəmə boyu demişdi ki, mən heç kimi öldürməmişəm. Amma onu elə bir həddə gətirdilər ki, axırda üzünü zalı dağıdan ermənilərə tutub: “Burdan salamat çıxsam, hamınızı qıracam” dedi.

...Hadisələr zamanı istintaqa cəlb edilmiş bir nəfər həmin hadisələrə qayıtmağa razılıq verir. Bir şərtlə ki, kimliyini açıqlamayaq. O dindirmə zamanı başına gətirilənlərdən elə qorxub ki, nə qədər inandırmağa çalışsam da, “ora düşsəydin, belə danışmazdın” deyib mənim də gözümü qorxutmağa çalışır. Həmsöhbətim şəhərdə fəvqəladə vəziyyət elan olunana qədərki iki gündə çox dəhşətli hadisələrin baş verdiyini etiraf edir:

-İki geçə şəhərdə heç kim işıqlarını söndürmədi. Çünki qaranlıq pəncərə görə kimi ora hücum edib “burda erməni gizlənilib” deyə qarını sındırır, mənzilləri dağıdırlar. Heç kim də bilmirdi ki, talançılıqla məşğul olan kimlərdi. O uşaqlar azərbaycanca təmiz danışsalar da, azərbaycanlıya oxşamırdılar. Hamısı başları qırxıq, əllərində çertyoj çantasına bənzər qara futlyar, əyinlərində qara pləş. Hadisələrə az qalmış çoxlu cavan oğlanlar peyda olmuşdu. Sumqayıt çox böyük şəhər olmadığından gənclər hamısı bir-birini üzdən də olsa tanıyır. Meqafonla kütləni idarə edən, mənzildən-mənzilə aparan cavan oğlanları heç kim tanımırdı. Axşam işdən evə gəlirdim. Hər tərəfdə tonqallar, yanmış kül olmuş maşınlar tütülənirdi. Asfaltın üstündə meyidlər düşüb qalmışdı. Bir qadını ağaca mıxlamışdılar. Bütün şəhər vahimə içində idi. Heç kim başa düşmürdü ki, bu nə məsələdir. Belə vəhşilikləri törədən kimlərdi.

Martın 2-si səhər işə gedərkən həbs olundum. Pasportum gözlərinə şübhəli görünmüşdü. Valideynlərim başqa ölkənin vətəndaşları olduğu üçün mənə SSRİ-nin qırmızı pasportu yox, sadəcə üstünə “bezqrajdan” yazılmış yaşıl pasport vermişdilər. Məni bir gün saxlayıb buraxdılar.

Orada çoxlu şəkillər göstərirdilər. Bir-bir soruşurdular ki, bu kimdi, hansı məhəllədə olur, nə ilə məşğuldur? Əhmədovun şəkillərini stolun üstündə görəndə təəccüblənmədim. Şəhərin bütün hadisələrində o həmişə qabaqda olardı. Məktəbə nümayişə gedəndə bayraqların ən böyüyünü seçib götürürdü. O, qabaqda getməyi, lider olmağı xoşlayırdı. Özünün də şəhərdə böyük hörməti vardır. Mən ertəsi gün evə qayıdanda Əhmədi küçədə gördüm. Su budkasının yanında uşaqlarla söhbət edirdi. Ona dedim ki, sən orada şəkillərin var, danışdıqlarından da belə başa düşdüm ki, hadisələr fırlanıb şəkilləri şəkilməmiş şəxsləri həbs edəcəklər. İmkan varsa şəhərdən çıx. Təəccüblə üzümə baxıb qayıtdı ki, şəhərdən niyə çıxmalıyam? Tutub mənə neyləyəcəklər? Bəyəm, adam zad öldürmüşəm? Sonra eşitdim ki, Moskvaya aparılmış 3 nəfərin içində bütün günahları boynuna götürüb ki, hər üçünə güllə kəsilməsin .

Bu binada Əhmədov yaşayıb

Telli xalanı tərək edib həyəətə çıxırıq. O öz dərdləri ilə baş-baş qalır. Həyəətə düşüb ətrafıma boylanıram. Qəzet köşkü gözümə dəymir. Oynayan uşaqlardan birinə yaxınlaşıram:

-Hardan təbəşir ala bilərəm?

Bələdçim təəccüblənir:

-Təbəşiri neynirsən ?

-Vacibdi.

İstəyirdim təbəşirlə də olsa, binanın üstünə Əhməd Əhmədovun vaxtilə burada yaşadığını yazım. O qolumdan dartır:

- Gəl, lazım deyil, o vaxtkı sumqayıtlılardan kimə yaxınlaşıb Əhmədovu soruşsan sənə bu binanı nişan verəcək...

Onu bütün qızlar sevirdi

Bələdçim başını aşağı salıb qabaqda addımlayır. Həmişə şən, səsli-küylü gördüyüm bu qızın yaşa dolub belə ağır-batman olmasına təəccüblənmirəm. Tərk etdiyimiz evdən pay aldığımız qəm yükü hər ikimizin dilini bağlayıb. O geri çevrilib astaca:

-Mən Əhmədi sevirdim- deyir.

-O ki, nişanlı olub.

-Onu Sumqayıtda bütün qızlar sevirdi, eləcə uzaqdan – uzağa . Çox igid oğlan idi.

Əhməd indi yaşa dolmuş bu qızların yaddaşında qalıb. Bir də Sumqayıt hadisələrinin şahidlərinin. Ayaq saxlayıb qarşı parkdan gələn iki gəncin qarşısını kəsirəm:

-Siz Əhmədovu tanıyırsız?

-O kimdi elə?

Yetişən nəsil onu tanımır. O qocalan nəslin yaddaşında əbədiyyətə gömüləcək. Ermənilərsə hələ də bizim ehtimallarla danışdığımız Sumqayıt hadisələrini “tarixi faktlarla” kitablarda, filmlərdə əks etdirir, Azərbaycanda baş vermiş “soyqırımı” haqqında asta-asta saman altından su yeridilmiş kimi digər millətlərin beyninə yeridirlər. Nəticə aydındı. Nə vaxtsa Azərbaycan Sumqayıt genosidinin müəllifi kimi tanınacaq. Bu nə vaxtsanı ləngitmək və ya qarşısını ala bilmək üçün nə edirik? Bunun üçün öz yaşadlarının qəlbində qalmış Əhmədov məhəbbəti bəs eləmir. Biz Azərbaycanın Əhmədov probleminə aydınlıq gətirməliyik. Ya ondan imtina etməli, ya da onu qəhrəman elan etməliyik.

Kəbutər

“Yeni Azərbaycan” 11, 12 yanvar 2007

Sumqayıt hadisələrini əslində ermənilər törətmişdi

Sumqayıt hadisələrindən təxminən 20 il ötsə də bu gün də ortaya bəzi suallar çıxır. Məsələn, irtica nə üçün Sumqayıtı seçmişdi? Faciənin törədicisi və təşkilatçısı kimlər olmuşdur? Faciənin sifarişçiləri, ssenari müəllifləri və səbəbkarları öz məkrli məqsədlərinə çatdırlarmı?

Əlbəttə, bu sualları şərh etmək fikrində deyilik. Bu, tarixçi və politoloqların işidir. Sadəcə, öz müşahidələrimizə əsaslanaraq deyə bilərik ki, milli-etnik münaqişə və millətçilik qasırgası Sumqayıtdan çox-çox uzaqlarda başlamışdır, onun episentri İrəvanda və Moskvada fəaliyyət göstərən erməni daşnak ziyalıların zaman-zaman hazırladıqları məkrli plan idi. 20 Yanvar, Xocalı və Sumqayıt faciələrini yad etdiyimiz bu ağır günlərdə etiraf etməliyik ki, ermənilər Qafqazda ən kəmfürsət xalqdır. Tarixin bütün keçid mərhələlərində onlar qonşuları, xüsusən bizi qarət və talan etmək fürsətini heç vaxt əldən verməmişlər. Belə ki, çar imperiyası dağılanda ermənilər Azərbaycan torpaqları hesabına dövlət sahibi oldular. Sovet İttifaqı dağılanda isə ərazilərimizin 20 faizini zəbt etdilər.

İkinci bir tərəfdən ermənilər həm də təxribat, ixtişaş, intriqa, qalmaqal törətməkdə çox mahirdirlər. Onların bu kimi qüsurlu xislətindən hegemon dövlətlər həmişə lazımınca bəhrələnib və yenə də bəhrələnməkdədir. Ermənilər keçmiş ittifaqı çökdürməyə məhz Sumqayıtdan başladılar və 20 Yanvar, Xocalı, Oş, Fərqanə, Düşənbə, Tbilisi faciələrində də aparıcı mövqe tutdular.

Sumqayıt faciəsi bilavasitə ermənilərin sifarişi idi. Onlar bu faciəni mərhələ-mərhələ və çox gizli şəkildə hazırlamışdılar. 1972-ci ildən Sumqayıtda yaşayıram və hadisə baş verən günlərdə 7 min nəfərdən çox işçisi olan Sintez Kauçuk zavodunda baş mühəndis vəzifəsində işləyirdim. Sumqayıta yaxşı bələdəm. Azərbaycanın heç bir guşəsində, o cümlədən Sumqayıtda milli-etnik zəmində münaqişə ovqatı yox idi.

Ümummillili liderimiz Heydər Əliyevin dediyi kimi, "Sumqayıt - Azərbaycan xalqının birlik, həmrəylik şəhəri" kimi tanınırdı. Çoxmillətli fəhlə şəhəri milli qarşudurma və nifaq ovqatından çox-çox uzaq idi. Sumqayıt faciəsi içəridən törənmiş hadisə deyildi, bu oyunu beynəlxalq irtica və antiəzərbaycançı qüvvələr təşkil etmişdi, baş rolda isə erməni-daşnak şovinistləri çıxış edirdi.

350 milyon əhalisi olan ittifaqı və 18 milyon üzvü olan Sov. İKP-ni dağıtmaq üçün beynəlxalq irtica ilkin olaraq müsəlman xalqlarını, ən başlıcası, qədim, çoxmillətli, birgəyaşayış mədəniyyətinə, zəngin dini tolerantlıq ənənələrinə malik humanist Azərbaycan xalqını hədəf seçdi. Mixail Qorbaçov hakimiyyətə gəldikdən sonra 1986-cı ildən başlayaraq Azərbaycana qarşı ermənilərin xeyrinə Moskvanın ideoloji təxribatı geniş vüsət aldı və bu mübarizə hətta ittifaq sərhədlərindən kənara çıxdı. 1987-ci ilin oktyabr ayında ulu öndərimiz Heydər Əliyevin Moskvada ittifaq rəhbərliyindən uzaqlaşdırılması erməni şovinistlərini daha da fəallaşdırdı. Heydər Əliyevin istefasından bir ay keçməmiş, həmin ilin noyabrında Aqanbekyan adlı erməni şovinisti Parisdə "Humanite" qəzetinə müsahibə verdi və Qarabağın erməni torpağı olduğunu dilinə gətirdi. Balayan adlı boşboğazın "Ocaq" adlı cəfəngiyyat dolu kitabı kütləvi tirajla rusca çap olunub bütün ittifaqa yayıldı.

1988-ci ilin ilk günlərindən başlayaraq ermənilərin Azərbaycana qarşı ideoloji təcavüzü kütləvi xarakter aldı və erməni ziyalıları mətbuatda, ekran və efirdə geniş cəbhə boyu tam leqal şəkildə hücum keçdilər. Rəsmi Moskva mətbuatı açıq-açıq erməni separatçı və şovinistlərinə xidmət edirdi. Partiya və dövlət strukturları isə riyakar metodlarla özlərini görməzliyə vururdular. Həmin dövrdə ideoloji cəhətdən tərksilah edilmiş Azərbaycan faktiki olaraq siyasi-psixoloji böhran keçirir və

gözlənilməz vəziyyətdən çıxış yolu tapa bilmirdi. Üstümüze yağış kimi yağan erməni uydurmaları 1988-ci ilin ilk günlərində Əsgəran rayonunda erməni terroru, Ermənistanda azərbaycanlı ailələrinin kütləvi şəkildə qətl və qarətə məruz qalması ilə müşayiət olunurdu. Bütün cəbhə boyu üstümüze hücum keçən erməni daşnakları, nəhayət, 1988-ci il fevralın 27-29-da Sumqayıtı özlərinin məkrli antiazərbaycan niyyətlərinin terror və təbliğat obyektinə çevirdilər.

Milli-etnik münaqişə təbliğatını söylə alovlandıran erməni daşnaklarının dəyirmanına o vaxt həm ittifaq daxilində, xaricdə, həm də respublikamızda su tökən könüllü ünsürlərlə yanaşı muzdlu ələ alınmış naşir, jurnalist, politoloq və alim də vardı. Böyük bir oyuna cəlb edilmiş bu avantüristlərin hamısı bir mərkəzdən idarə olunur və eyni ssenari üzrə vahid orkestr kimi olduqca ahəngdar və ardıcıl çıxış edirdilər. Məsələn, "Sovetkan qrox" nəşriyyatında çapdan çıxmış "Ocaq" kitabı 80-ci illərin əvvəllərində Azərbaycandakı ermənilər arasında geniş yayılmışdı. Aqanbekyanın "HUMANİTE" qəzetinə 18 noyabr 1987-ci il tarixli müsahibəsindən bir neçə ay sonra DQMV Xalq Deputatları Sovetinin XX çağırış növbədənkənar sessiyası muxtar vilayətin Azərbaycanın tərkibindən çıxarılması haqqında qanunsuz qərar qəbul etdi. Bundan sonra, 1988-ci il fevralın 19-da Bakıda, Azərbaycan KP Mərkəzi Komitəsinin binası qarşısında mitinq keçirildi, respublikanın tanınmış ziyalıları Qarabağın müdafiəsi naminə hamını səfərbərliyə çağırırdı. Beləliklə, ermənilərin qızıışdırdığı Dağlıq Qarabağ söhbəti geniş vüsət aldı. Əsgəran rayonunda ermənilər iki nəfər günahsız mülki Azərbaycan vətəndaşını qətlə yetirdilər. Xankəndidə (o vaxt Stepanakert adlanırdı) erməni sakinləri toplaşmış Azərbaycana qarşı mitinqlər keçirməyə başladılar. Müəmmalı rol oynayan mərkəzi hökumət, Qorbaçovun başçılıq etdiyi Moskva isə zahirən sakitləşdirici, mahiyyət etibarilə qızıışdırıcı hərəkətlərlə erməni millətçilərini daha da şirnikləndirdi. Kütləvi informasiya vasitələrində, xüsusilə ittifaq televiziyasında hadisələr birtərəfli, qızıışdırıcı ruhda təqdim olunurdu. Sovet adamları o vaxtlar rəsmi məlumatların dövlət əleyhinə çevrilə biləcəyini heç cür güman edə bilməzdilər. Xalq öz dövlətinə və onun rəhbərinə hələ inanırdı. Çünki sadə xalq dövlət başçısının öz xalqına xəyanət edə biləcəyini xəyalına belə gətirmirdi. Qorbaçov isə onu hakimiyyət başına gətirmiş xarici ağalarının sifarişlərini yerinə yetirmək üçün artıq ilk ciddi addımları atmışdı. Onun başçılıq etdiyi dövlətin Sumqayıt hadisələri haqqında rəsmi məlumatı belə idi: "1988-ci il fevralın 27-29-da Azərbaycan SSR-in Sumqayıt şəhərində kütləvi iğtişaşlar baş vermişdir. Bir qrup azğınlaşmış adam kütləvi talanlar törətmiş, adamlara qarşı zorakılıq etmişlər. 32 nəfər həlak olmuşdur. Ölənlərin əksəriyyəti erməni millətinə mənsubdur. SİTA".

Qərəzli və məkrli erməni təbliğatı 27-29 fevral hadisələrindən sonra daha da fəallaşdı və Sumqayıt beynəlxalq antiazərbaycan təbliğatının nüvəsinə çevrildi. Şəhərdə ermənipərəst mətbuat mərkəzi yaradıldı. SSRİ-nin və xarici ölkələrin kütləvi informasiya vasitələri erməni nümayəndələrinin müşayiətilə buradan qərəzli və birtərəfli uydurma məlumatlar yayırdı. Yüzlərlə əsassız qəzet və jurnal materialları, o cümlədən G.Borovikin "Pozitsiya" verilişi, "Ağ kitab", Sumqayıt hadisələri ilə heç bir əlaqəsi olmayan Livan qırğınının montajından ibarət videokasetlər erməni xəyanətinə haqq qazandırmağa xidmət edirdi.

Sumqayıt hadisələrinə isti-isti qiymət vermək, məsələyə aydınlıq gətirmək ilk vaxtlar çox çətin idi. Amma sonradan hamıya məlum oldu ki, hadisələr ərəfəsində şəhərdə çoxlu gəlmələr peyda olmuş, kirayə ev tutub yaşamış və hadisələr başlandıqdan sonra qeyb olmuşdular. Fevralın 27-də aranı qızıışdıran, "Qafan dəhşətləri"ni öz gözləri ilə görmüş qalstuklu "şahidlər" də sonralar qeybə çəkilməmişdi. Hadisələr dövründə nömrəsiz maşınlarla yeniyetmə və gənclərə siqaret, narkotik maddələr və araq paylanmışdı. İki xarici ölkə vətəndaşı, "ezamiyyətə gəlmiş" çex və alman mütəxəssisi hadisələri lentə alıb yaymışdı.

Sonralar tədqiqatçılar aşkar etdilər ki, keçmiş ittifaqda törədilən digər milli qırğınların vahid ssenarisi varmış. İlk milli qırğınların - Sumqayıt, Fərqanə və Düşənbə hadisələrinin müqayisəli təhlili bu iddianı doğruldur. Belə ki, hər üç şəhərdə şayiələrdən mitinqlər yaranıb. Az bir zamanda bütün əhalini səfərbərliyə alıblar. Hər üç şəhərdə hökumət bu şayiələrin yalan olduğunu yalnız vəziyyət gərginləşəndən, iğtişələr başlayandan sonra etiraf edib. Hər üç şəhərdə nömrəsiz maşınlarla nümayişçilərə içki, narkotik maddələr paylanıb. Hər üç şəhərdə milis passiv müşahidəçiyə çevrilib, ordu isə yalnız iş-işdən keçəndən sonra "fəaliyyətə" başlayıb. Hər üç şəhərdə təşkilatçıların kimliyi gizli saxlanılıb

Bütün bu faktları saf-çürük etdikdən sonra belə bir qəti qənaətə gəlicənsən ki, Sumqayıt hadisələri baş verməyə də bilərdi, lakin onu qəsdən və bilərəkdən törədiblər. Konkret olaraq, kim törədib? Artıq bu da müəmma deyil. Sadə xalq, o cümlədən sırayı ermənilər yaxşı bilirlər ki, millətçi daşnak təbliğatı həmişə onları fəlakətə aparıb. Beyinləri millətçilik zəhəri ilə korlanmış, başqalarının əlində alətə çevrilmiş erməni siyasətçiləri hələ də öz xalqını uçurumun dərin qatlarına sürükləməkdədirlər. Tarixdən ibrət götürməyənləri tarixin özü də cəzalandırır.

Əbülfəz Babayev
“Azərbaycan” 28 fevral 2007

Nə üçün Sumqayıt?

1988-ci il fevralın 27-29-da Sumqayıtda baş verən hadisələri yada salanda istər-istəməz akademik Ziya Bünyadovun sualı yada düşür: “Nə üçün Sumqayıt?” Onun bu sərəlvə altında dərc olunmuş təhlili yazısı bütün məsələlərə aydınlıq gətirmiş, bu hadisələrdə Sumqayıtın heç bir günahı olmadığı inkar edilməz dəlillərlə sübuta yetirilmişdir.

Bəs əslində fevral hadisələri zamanı nə baş vermişdir? Səksəndən çox xalqın və millətin nümayəndəsi yaşayan, dünyanın ən beynəlmiləl şəhəri hesab olunan Sumqayıtda milli zəmində hadisə baş verə bilərdimi? Əlbəttə, yox. Bunu mənfur düşmənimiz olan erməni daşnakları törətmiş və bundan faydalanmaq arzusunda olmuşlar.

1988-ci il fevralın 27-i günün ikinci yarısı Sumqayıtda qarışıqlıq yarandı. 3-cü mikrorayonda və 42-ci məhəllədə talanlar başladı. Sonralar məlum oldu ki, bu hadisələrin aparıcısı Edik Qriqoryan olmuşdur. Onun başçılıq etdiyi təxribatçı dəstə erməni ailələrinin qapılarını sındırır, evlərə soxularaq ailə üzvlərini öldürür, ev əşyalarını bayıra tullayıb yandırır. Sonradan o da məlum olmuşdur ki, öldürülən ermənilər bədnam "Krunk" təşkilatına üzvlük haqqı verməyənlər imiş.

Tezliklə Sumqayıtın və sumqayıtlıların günahsızlığı bütün dünyaya bəlli oldu. Ermənilər bu aksiyayı törətməklə əslində özlərini ifşa etdilər. Lakin daşnakların məkrli siyasəti bu gözəl şəhərin də sinəsinə dağ çəkdi. Sumqayıt heç bir günahı olmayan 5 övladını itirdi. Kim idi onlar?

Canpolad Orucov-Sisyan rayonunda dünyaya göz açmışdı. Ermənilərin təcavüzü nəticəsində ailələri ilə birlikdə Saray qəsəbəsinə köçmüşdü. Neft və Kimya İnstitutunda təhsil alırdı. 23 yaşı vardı.

Natiq İskəndərov 1965-ci ildə İmişli rayonunda doğulmuşdu. Sumqayıtdakı Evtikmə kombinatında rəngsaz işləyirdi. O, həm də İnşaat Mühəndisləri İnstitutunun axşam şöbəsində təhsil alırdı.

Surxay Əliyev-17 yaşı var idi. O, 5 saylı məktəbin 11-ci sinfində təhsil alırdı. Sumqayıt hadisələri baş verəndə ağına belə gəlməzdi ki, arzularının çiçəkləndiyi bir dövrdə imperiya tankının tırtılları altında qalacaq.

Vəkil Babayev-1940-cı ildə Masallı rayonunun Sığdaş kəndində dünyaya göz açmışdır. Uşaqılıq illərini öz kəndlərində keçirmişdir. Sonralar taleyini Sumqayıtla bağlamışdı. Məişət Kimyası zavodunda işləyirdi.

Dadaş Xudatov-1942-ci ildə Yardımlı rayonunda anadan olmuşdur. Metallurq idi. Dörd övlad atası idi. Fevral hadisələri zamanı əmək növbəsində çalışırdı. Növbədən qayıdarkən faciə ilə üzləşməli oldu.

Tofiq Məmməd

“Sumqayıt”

28 fevral 2007

Sumqayıtda törədilən hadisələrdən 19 il keçir

Məlumdur ki, 1988-ci il fevralın 27-29-da məkrli erməni fitnə-fəsadı ilə Sumqayıt şəhərində hadisələr törədilmişdir.

Bu münasibətlə - şəhərdə törədilmiş hadisələrin 19-cu ildönümü ilə bağlı fevralın 27-də Sumqayıt Dövlət Universitetində elmi-nəzəri konfrans keçirilmişdir.

Konfransı universitetin prorektoru professor Məmməd Əhmədov ön sözlə açmışdır.

Universitetin rus dili kafedrasının müdiri, dosent Ramazan Məmmədov və “Sumqayıtın əks sədası” qəzetinin rektoru Eyrüz Məmmədov mövzu ilə bağlı məruzələr etmişlər.

Sonra çıxışlar olmuşdur. Universitetin fəlsəfə kafedrasının müdiri, professor Adil Baxşəliyev, şəhərin baş psixonevroloji həkimi, tibb elmləri namizədi Mayıl Tağıyev və universitetin tarix fakültəsinin IV kurs tələbəsi Xəyal Nəsimov çıxış edərək Sumqayıtda törədilən hadisələrə öz münasibətlərini bildirmişlər.

İstər məruzələrdə və istərsə də baxışlarda birmənalı olaraq haqqında söz gedən hadisələrin o vaxtki Sovet İmperiyası rəhbərlərinin, M. Qorbaçovun bilavasitə fitvası ilə ermənilər tərəfindən törədildiyi qeyd edilmişdir.

Axırda şəhər icra hakimiyyəti başçısının müavini Ramiz Həsənov konfransın işinə yekun vuraraq demişdir ki, bu hadisələrin müzakirəsi olduqca əhəmiyyətlidir. Çünki ildən-ilə Sumqayıtda törədilmiş hadisələrin şahidlərinin sırası seyrəlidir. Bu baxımdan, gənc nəslə tarixi həqiqətləri olduğu kimi anlatmaq, ermənlərin iç üzünü açıb göstərmək gərəkdir.

Ramiz müəllim onu da dedi ki, bu il Sumqayıtda törədilən hadisələrlə bağlı dəyərli bir kitabın nəşrinə nail olmaq onu müxtəlif dillərdə çap etdirib yaymaq, eyni zamanda, bu hadisələrə siyasət qiymət verilməsinə nail olmaq gərəkdir.

“Sumqayıt” 28 fevral 2007

19 il əvvəl Sumqayıtda nə baş vermişdir?

Bu sual kimə verilsə, cavab birmənalı olacaq: 1988-ci il 27-29 fevralda ermənilər təxribat törədərək beynəlmiləçiliyi ilə kəmiş İttifaqda şöhrət qazanan şəhərimizin adına ləkə gətirmək istədilər.

O zaman Sumqayıtda baş verən hadisələrlə bağlı Sumqayıt Dövlət Universitetində elmi-nəzəri konfrans keçirilmişdir.

Konfransı universitetin prorektoru, professor Məmməd Əhmədov açmışdır.

Tədbirdə kafedra müdiri Ramazan Məmmədov və "Sumqayıtın əks-sədası" qəzetinin baş redaktoru Eyruz Məmmədov məruzə etmiş, həmin hadisələrə münasibətlərini bildirmişlər. Təkbidedilməz faktlarla göstərilmişdir ki, bu hadisələr bilavasitə keçmiş sovetlər birliyinin rəhbərliyinin fitvası ilə törədilmişdir.

Məruzələr ətrafında fəlsəfə kafedrasının müdiri professor Həsən Sadıqov, tarix kafedrasının dekani professor Adil Baxşəliyev, şəhərin baş psixonevroloqu Mailxan Tağıyev və tarix fakültəsinin 4-cü kurs tələbəsi Xəyal Nəsibov çıxıl etmişlər.

Tədbir iştirakçıları birmənalı şəkildə qeyd etmişlər ki, bu hadisələri o zaman sovet imperiasının rəhbəri Mixail Qorbaçovun göstərişi ilə tarixi düşmənlərimiz olan ermənilər törətmişlər.

Axırda şəhər icra hakimiyyətinin başçısının müavini Ramiz Həsənov konfransın işinə yekun vuraraq demişdir ki, bu hadisələr ermənilərin iç üzünü açıb göstərdi. Bu il həmin hadisələrlə bağlı bir kitab nəşr etdirib müxtəlif dillərə tərcümə etdirmək, dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq və bu hadisələrə siyasi qiymət verilməsinə nail olmaq lazımdır.

Nemət İbayev

"Məslək" 04 mart 2007

Сумгайыт, Ходжалы, Москва

Армянские провокации на межнациональной почве не ограничиваются пределами Азербайджана

В феврале текущего года азербайджанский народ отметил 19-ю годовщину ходжалинской трагедии, совершенной армянскими вооруженными формированиями и членами международных армянских террористических организаций при активном участии военнослужащих российского 366-го мотострелкового полка. В ходе этой карательной операции против мирных азербайджанцев город Ходжалы практически был стерт с лица земли - погибло более 600 человек, в том числе свыше 150 детей, женщин и стариков, более 1200 человек получили ранения, около четырех тысяч человек были взяты в плен и пропали без вести. Судьба некоторых по сей день неизвестна. Это преступление, носившее целенаправленный характер, было совершено с особой жестокостью. Тела убитых были подвергнуты доселе невиданным издевательствам. У них были сняты скальпы, выколоты глаза, отрезаны или вывернуты конечности, вспороты животы. По всем своим параметрам ходжалинская трагедия подпадает под определение геноцид, совершенный против азербайджанцев со стороны армянства и их покровителей. Военная прокуратура Азербайджана, проведя большую работу по расследованию тех событий, объявила в международный розыск через Интерпол главных организаторов и исполнителей ходжалинского геноцида, преступления которых подтверждены неопровержимыми доказательствами. В этом списке значатся имена и фамилии 38 преступников, в том числе и тех, кто нынче на высоких постах в Армении. Руководство Азербайджана и общественность прилагают все усилия, чтобы виновные понесли наказание по всей строгости международного права, а ходжалинская трагедия была признана мировой общественностью геноцидом против азербайджанского народа. Пока двойные стандарты и политическая ангажированность ряда крупных стран являются основным препятствием на пути справедливых требований Азербайджана. Но с каждым годом все больше стран вовлекаются в кампанию "Справедливость Ходжалы", инициированную руководителем Азербайджанской молодежной организации России (АМОП) Лейлой Алиевой несколько лет тому назад. Молодежный форум Организации Исламская конференция также расширяет границы по проведению в ряде стран мира широкомасштабных акций, реализуемых в рамках этого проекта. Благодаря этой кампании недавно в Москве прошла презентация книги армянского журналиста Роберта Аракелова "Признания армянского интеллигента", в которой описаны все ужасы ходжалинской трагедии, чему он был непосредственным свидетелем. А в январе текущего года Совет Парламентского союза стран - членов Организации Исламская конференция (ПС ОИК) принял Абу-Дабинскую декларацию, призывающую парламенты всех 51 стран - членов этой организации признать ходжалинскую трагедию как преступление против человечности. Такое развитие событий, естественно, создает серьезный дискомфорт для Армении и мирового армянства. Чтобы дезавуировать международное сообщество, власти Армении и армянство предпринимают отчаянные шаги, доходящие порой до абсурда. Вроде того, когда президент Армении Серж Саргсян - один из непосредственных организаторов и

участников ходжалинской трагедии - хвастался собственным "героизмом" в ходе этой карательной операции перед британским журналистом Т. де Ваалем.

Очень часто, чтобы хоть как-то оправдать свои преступления в Ходжалы, армянство вспоминает сумгайытские события, в результате которых погибли 26 армян и 6 азербайджанцев. Конечно, "памятуя" при этом о главных организаторах и провокаторах тех событий, в Армении сегодня стараются не вспоминать слова так называемого представителя армянской "интеллигенции" З.Балаяна, которые он произнес во время своей первой встречи с президентом СССР Михаилом Горбачевым, прославившимся в качестве ставленника армянства. На вопрос М.Горбачева: "А вы подумали о судьбе двухсот семи тысяч бакинских армян?" со стороны З.Балаяна прозвучал ответ, который развеивает все сомнения, что армянство ради достижения своих коварных целей не останавливается ни перед какими провокациями: "А почему, собственно, возникает необходимость думать о судьбе двухсот семи тысяч армян в Баку, мы же государство". Не менее цинично и заявление одного из самых ярых российских «защитников» армян Галины Старовойтовой: "Мы заставим их стрелять в нас". Эти заявления более чем красноречиво говорили о том, что армянство планирует провокации для нанесения серьезного удара по имиджу азербайджанского народа на мировой арене. Слабым же звеном был выбран промышленный город Сумгайыт, где социальные проблемы и криминогенная обстановка были острее, чем в других городах. К тому же в Сумгайыте уже было размещено достаточное количество беженцев из Армении - достаточно было одной лишь искры, чтобы всколыхнуть город и спровоцировать погромы. И роль этой искры было поручено сыграть армянину Э.Григоряну. Хотя расследование сумгайытских событий полностью доказало роль Э.Григоряна как главного организатора погромов в городе, сценаристы этих событий сделали все возможное, чтобы свалить вину на азербайджанцев. Причем виновность Э.Григоряна была доказана на основании показаний самих же армян, подвергшихся тогда насилию. Но вдруг неожиданно, как по мановению волшебной палочки, интерпретация тех событий приобретает совсем иной характер, в чем открыто признается Владимир Калиниченко, бывший следователь по особо важным делам при генеральном прокуроре СССР, в разговоре с журналистом С.Перецем: "А ты думал, почему процессы по Сумгайыту глохнут? Когда на суде потерпевшие поняли, что Григорян - армянин, все - понимаешь, все! - отказались от своих показаний. Есть видеофильм, говоришь? Да, есть. Кстати, только на видео он шестерых замочил... Но видео для суда, извини, воздух... Не доказательство... в полном соответствии с УК... Ну, дали ему 14 лет. И очень сомнительно, что не скостят. А Ахмедова-то по одному трупу уже расстреляли... Так что больше нельзя... Ни-ни... И вообще, ты думал, откуда взялись операторы на крышах? Они что, маршрут знали? Ты думал?.." Вот такое признание со стороны одного из ведущих криминалистов, входящего в следственную группу Генеральной прокуратуры СССР, расследовавшей сумгайытские события. Тогда М.Горбачев не позволил довести расследование до логического конца. Тем не менее для многих, в том числе и в России, провокационная роль армянства в этих событиях не является секретом.

Об этом свидетельствует также обвинение лидера ЛДПР Владимира Жириновского в адрес депутата Госдумы РФ от партии "Справедливая Россия", этнического армянина Семена Багдасарова, который требовал обсудить на Совете Думы поведение В.Жириновского как оскорбляющее национальные чувства. В пылу ярости лидер ЛДПР выдал секрет полишинеля:

"Свобода слова - для всех, а не для багдасаровых, багдасарянов и так далее. Такие, как вы, устроили резню в Сумгайите. Пусть Миронов разберется, кто у него в партии".

Российским правоохранительным органам, а также политическим кругам придется на этот раз более тщательно рассмотреть наличие армянского следа в прошлогодних декабрьских межэтнических столкновениях в Москве. Предысторией этих событий была драка между группой русских футбольных фанатов, среди которых странным образом оказался некий армянин Сергей Гаспарян, и выходцами из республик Северного Кавказа. В результате этой драки выстрелом из пневматического оружия был убит фанат Егор Свиридов. По данному факту арестован не только стрелявший А.Черкесов, но и другие представители северокавказских республик, участвовавшие в потасовке. Беспристрастное следствие должно поставить точку в этом вопросе. Однако почему-то до сих пор нет ответа на вопрос, кто же все-таки спровоцировал само столкновение? Учитывая склонность и опыт армянства к провокациям, следовало бы пристальнее изучить личность С.Гаспаряна и его роль в этой драке. Тем более что другой его соотечественник, некий Левон Арзуманян, стал активным участником событий перед торговым центром "Европейский" в Москве. Правоохранительным структурам тогда удалось предотвратить столкновения на межнациональной почве. 17 декабря в Рунете были размещены видеоматериалы, в которых Л.Арзуманян рьянее всех выкрикивает националистические лозунги на Манежной и Киевской площадях во время тех событий. При этом он охотно позирует фотографам и телерепортерам. Станным является и то, что во время волнений на Киевской площади провокатор довольно долгое время находился рядом с главой пресс-службы ГУВД Виктором Бирюковым и даже неформально общался с ним. На фотографиях также видно, что его "приобнимает" некий человек в штатском с эффектным перстнем на левой руке. В какой-то момент за излишнюю активность омоновцы задерживают его, после чего он изображает приступ какой-то загадочной болезни, избежав тем самым отправки в КПЗ. Кроме того, Л.Арзуманян показывает омоновцам какое-то служебное удостоверение. Причем странности на этом не заканчиваются. Едва отойдя от омоновцев, Л.Арзуманян начинает позировать перед камерами в обнимку с неким молодым кавказцем. Вывод очевиден - провокатор намеренно добивался, чтобы у очевидцев возникло ощущение массовых беспорядков. Из биографии Л.Арзуманяна явствует, что он пару лет назад состоял в рядах Сочинского (излюбленный и заполоненный армянами город) отделения прокремлевского молодежного движения "Наши". После московских событий Л.Арзуманян в онлайн-интервью "Комсомольской правде" загадочно намекает: "Будет новое начало, мой друг! Все происходящее является продуктом произвола масс. Бездействие является причиной всякого действия, и на то есть множество причин". На какое новое начало намекал Л.Арзуманян? Думается, правоохранительным органам России следует провести серьезное расследование по этому поводу.

Учитывая непревзойденное мастерство армянства в разжигании межэтнических столкновений с целью получения в дальнейшем политических дивидендов, не исключено, что оно больше всех заинтересовано в разгуле национализма в России. Все трезвомыслящие россияне прекрасно понимают, что лозунг "Россия для русских" - это прямой путь к развалу многонациональной Российской Федерации. А развал России входит в круг интересов армянства, которое давно вынашивает планы аннексии южных российских территорий, что

является составной частью создания "Великой Армении". За доказательством далеко ходить не надо. Достаточно вспомнить обращение тогдашнего католикаса всех армян Вазгена II к своей пастве в июне 1988 года, в котором он обучает армянство методам, позволяющим захватить Ставропольский и Краснодарский края, а также Ростовскую область. А если ко всему этому добавить нарастающее недовольство коренного населения этих регионов засильем армянства в их благодатных краях, а также ненавистное отношение армян, окопавшихся здесь, к действиям казачества, которое худо-бедно противостоит им, все становится более чем очевидным. Однако верное своим традициям армянство и в этот раз старается переложить все с больной головы на здоровую. В середине января лидер партии "Национальное единение" Армении Арташес Гегамян выразил свою "боль" за "родненькую" Россию в статье "Стратегия расчленения России вступает в горячую фазу?", опубликованной на страницах ИА "Регнум", в связи с декабрьскими событиями в Москве. Он испытывает "гнев" от осознания того, что выработанная Западом стратегия расчленения России в наши дни не только реанимируется, но и вступает в горячую фазу. Акцентируя внимание на том, что именно разжигание национальной розни привело к распаду СССР, А.Гегамян почему-то умалчивает о провокационной роли армянства и мировой армянской диаспоры в этих событиях. Ведь развал СССР, о чем так "горюет" А.Гегамян, начался как раз с нагорно-карабахского конфликта и лозунга армянства: "Армения для армян".

Сахиль Искандеров

"Region plus" 17 февраля 2007